

**GRUPLAR ARASI TEMAS, SOSYAL BASKINLIK YÖNELİMİ VE ZENOFOBİ
ARASINDAKİ İLİŞKİDE ALGILANAN TEHDİDİN ROLÜ: İZMİR-KONAK ÖRNEĞİ***
**THE ROLE OF PERCEIVED THREAT IN THE RELATIONSHIP BETWEEN GROUP
CONTACT, SOCIAL DOMINANCE ORIENTATION AND XENOPHOBIA: THE CASE OF
IZMIR-KONAK**

Sumeyra SARIDAĞ¹, Hamza Bahadır ESER²

1. Yüksek Lisans Öğrenci, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, sumeyragunay9@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-0370-4487>
2. Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, hamzabahadireser@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-4063-051X>

Makale Türü Article Type
Araştırma Makalesi Research Article

Başvuru Tarihi Application Date
03.04.2022 04.03.2022

Yayına Kabul Tarihi Admission Date
19.01.2023 01.19.2023

DOI

<https://doi.org/10.30798/makuiibf.1097933>

* Bu çalışma Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı'nda Prof. Dr. Hamza Bahadır ESER danışmanlığında yürütülen ve Sumeyra SARIDAĞ tarafından yazılan "Gruplar Arası Temas, Sosyal Baskınlık Yönelimi ve Zenofobi Arasındaki İlişkide Algılanan Tehdidin Rolü: İzmir-Konak Örneği" başlıklı Yüksek Lisans (10.03.2022) tezinden üretilmiştir.

Öz

Çalışmanın amacı Türkiye'de yaşayan geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler bağlamında, sosyal baskınlık yönelimi, sosyal temas, gruplar arası tehdit ile zenofobi arasındaki ilişkileri incelemektir. Bu amaçla, gruplar arasındaki ilişkileri irdelemeye yönelik bir araştırma modeli oluşturulmuştur. Araştırmanın evrenini İzmir'in Konak ilçesinde yaşayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları oluşturmaktadır. Çalışmada alan araştırması yöntemi kullanılmıştır. Araştırma 367 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri, Türkçe geçerlilikleri olan ölçeklerden hazırlanmış anket formu ile yüz yüze görüşülerek elde edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre temas sıklığının kültürel tehdit algısı aracılığıyla zenofobi üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu bulunmuştur. Aynı şekilde sosyal baskınlık-baskınlık yöneliminin kültürel tehdit aracılığıyla zenofobi üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: : Suriyeliler, Geçici Koruma Statüsü, Tehdit Algısı, Sosyal Temas, Zenofobi, Sosyal Baskınlık Yönelimi.

Abstract

The aim of the study is to examine the relationships between social dominance orientation, social contact, intergroup threat and xenophobia in the context of Syrians under temporary protection living in Turkey. For this purpose, a research model was created to examine the relationships between groups. The population of the research consists of the citizens of the Republic of Turkey living in Konak district of Izmir. Field research method was used in the study. The research was carried out with 367 people. The research data were obtained by face-to-face interviews with a questionnaire prepared from scales with Turkish validity. According to the results of the analysis, it was found that the indirect effect of contact frequency on xenophobia through the perception of cultural threat was significant. Likewise, the indirect effect of social dominance-dominance orientation on xenophobia through cultural threat was found to be significant.

Keywords: Syrians, TemporaryProtectionStatus, ThreatPerception, SocialContact, Xenophobia, SocialDominanceOrientation.

EXTENDED SUMMARY

Research Problem

The aim of the study is to examine the relationships between social dominance orientation, perceived threat, social contact, and xenophobic attitudes, which are assumed to be the citizens of the Republic of Turkey, towards Syrians (outgroup) under temporary protection in Turkey.

Research Questions

In the study, an answer is sought to the question of whether social contact and social dominance orientation are effective on the formation of xenophobic attitudes of the host society members towards Syrians with temporary protection status, who are thought to be considered as outgroups.

Literature Review

Individuals consistently see themselves as members of a particular group. In the study, the distinction between in-group and out-group was frequently used in describing intergroup relations. It would be appropriate to briefly touch upon this distinction in the introduction. Social identity theory argues that “an individual's self-perception stems from his knowledge of membership in a social group or groups, and the value and emotional meaning he attributes to this membership” (Tajfel, 1982); states that people tend to perceive themselves and others as belonging to different groups (Kağıtçıbaşı & Cemalcılar, 2017). Social identity theory emphasizes that in most cases people act not as individuals but as members of a certain social class, this social classification helps people define themselves and others in a social structure, and people derive their self-definitions with the awareness of belonging to social classes (Mlicki & Ellemers, 1996). As it can be understood from the explanations, the content of social identity is an important component on the in-out group descriptions of the individual. The most common (and easy) way to categorize people is to divide the world into those who are "us" and those who are not. As a result, groups that tend to keep their own group superior to other groups and exclude other groups by acting with a strong bond of members with the group and a sense of we are ingroups; Groups that do not feel like they belong to the group and can have competitive and hostile attitudes and feelings towards group members whom they see different from their own group are called outgroups (Kağıtçıbaşı & Cemalcılar, 2017). The subject is handled with different dimensions (Pratto et al., 1994; Stephan et al., 1999; Whitley, 1999; Bizman & Yinon, 2001; Duckitt, 2006; Ward & Masgoret, 2006; Riek et al., 2006; Tausch et al., 2007). ; Kırıl 2007; Ward & Masgoret, 2008; González et al., 2008; Stephan et al., 2008; Ward et al., 2009; Binder et al., 2009; McDonald & Jacobs, 2005; Akbaş 2010; Ommundsen et al., 2013; Balaban 2013; Ceballos & Yakushko, 2014; D'Ancona, 2016; Trounson et al., 2015; Karaoğlu, 2015; Oğuz, 2015; Kirişçi & Ferris, 2015; Uenal, 2016; Keleş et al., 2016; Abrams et al., 2017; Scott & Safdar, 2017; Özkeçeci, 2017; Aslan, 2017; Fleming et al., 2018; Makashvili et al., 2018; Renner et al., 2018; Gondim et al., 2018; Uygur, 2018; Köse et al., 2018; Mukai et al., 2021; Padır, 2019; Granger, 2021) is a current and interesting topic.

Methodology

Social dominance, perceived threat, social contact and xenophobia scales were used as data collection tools in the study. The direct and indirect relationships between the variables were examined using the structural equation model.

Results and Conclusions

According to the results of the analysis, it was found that the indirect effect of contact frequency on xenophobia through the perception of cultural threat was significant. Likewise, the indirect effect of social dominance-dominance orientation on xenophobia through cultural threat was found to be significant.

1. GİRİŞ

Göç, özünde insanların yer değiştirme sürecidir. İnsanlar isteğe bağlı veya zorlayıcı birçok (ekonomik, sosyal, siyasal, dini, coğrafi) farklı sebepten ötürü göç ederler. Göçün yoğun ve kontrolsüzce gerçekleşmesi durumunda ev sahibi toplum üyelerinde birtakım rahatsızlıklar ortaya çıkabilir (Deniz, 2014). Son zamanlarda, (özellikle Batı toplumlarında) artan göçmen ve mülteci akışı, mültecilere ve sığınmacılara yönelik önyargı ve korkuları arttırmaktadır (Barni vd., 2020).

Bireyler, mütemadiyen kendilerini belirli bir grubun üyesi olarak görürler. Çalışmada gruplar arası ilişkilerin betimlenmesinde sıklıkla iç-dış grup ayırımına başvurulmuştur. Bu ayırma giriş kısmında kısaca değinmek yerinde olacaktır. Sosyal kimlik kuramı “bireyin benlik algısının, bir sosyal grup ya da gruplara üyeliğine ilişkin bilgisinden ve bu üyeliğe yüklediği değer ve duygusal anlamdan kaynaklandığını” savunur (Tajfel, 1982). Sosyal kimlik kuramı, insanların çoğu durumda birey olarak değil, belirli bir sosyal sınıfın üyesi gibi hareket ettiklerini, bu sosyal sınıflandırmanın insanların bir toplumsal yapı içinde kendilerini ve başkalarını tanımlamalarına yardımcı olduğunu ve insanların benlik tanımlarını sosyal sınıflara ait oldukları bilinciyle türettiklerini vurgular (Mlicki ve Ellemers, 1996). Bu bağlamda bireylerin sosyal kimlikleri onların iç-dış grup betimlemeleri üzerinde etkili olmaktadır. İnsanları kategorize etmenin en yaygın (ve kolay) yöntemi dünyayı “bizden” olanlar ve olmayanlar olarak ayırmaktır. Sonuç olarak üyelerin gruba kurduğu güçlü bir bağ ve biz duygusuyla hareket ederek kendi grubunu diğer gruplardan üstün tutup diğer grupları dışlama eğiliminde olan gruplara iç grup; kendini gruba ait hissetmeyen ve kendi grubundan farklı gördüğü grup üyelerine karşı rekabetçi ve düşmanca tutum ve duygular besleyebildiği gruplara ise dış grup denmektedir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2017).

Bu bağlamda çalışmanın amacı Türkiye’deki geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere (dış gruba) yönelik Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarında olduğu varsayılan, sosyal baskınlık yönelimi, algılanan tehdit, sosyal temas ile zenofobik tutumlar arasındaki ilişkileri incelemektir. Çalışmanın temel varsayımı, Türkiye’de yaşayan bireylerin, gruplar arası temas ve sosyal baskınlık yönelimlerinin, algılanan tehdit aracılığı ile geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere yönelik zenofobik tutumları üzerinde etkili olduğudur. Çalışmanın alan araştırması 2021 yılının Mart-Aralık ayları arasında yüz yüze yapılmıştır. Çalışmanın örneklemini İzmir’in Konak ilçesinde yaşayan, yaşları 18 ile 55 yaş üstü arasında değişen 367 kişi oluşturmaktadır. İzmir geçici koruma kapsamında Suriyeli barındıran iller arasında sekizinci sıradadır. Yunanistan adalarına yakınlığı, Avrupa’ya giden kaçak göç yolları üzerinde olması, mevsimlik işçiliğe uygun geniş tarımsal alanları, iş imkânları İzmir’i Suriyeliler tarafından tercih edilen bir il konumuna taşımaktadır. İzmir’in Konak İlçesi Basmane Senti, ucuz barınma, konaklama imkanlarından ötürü büyük bir Suriyeli nüfusunu barındırmaktadır (Kaya ve Sarıkaya, 2020).

Çalışmada veri toplama aracı olarak, sosyal baskınlık, algılanan tehdit, sosyal temas ile zenofobi ölçekleri kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki doğrudan ve dolaylı ilişkiler yapısal eşitlik modeli

kullanılarak incelenmiştir. Aşağıda öncelikle çalışma değişkenlerine kısaca değinilecektir. Devamında bu değişkenler arasındaki ilişkiyi ele alan öncü çalışmalar irdelenip araştırma modeli ve hipotezleri ortaya konulacaktır. Akabinde çalışma bulguları paylaşılıp, tartışılarak çalışma sonlandırılacaktır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

2.1. Zenofobi

Latince “Xenophobia” olarak ifade edilen kavram, Yunanca ‘yabancı’ anlamına gelen “xenos” sözcüğü ile ‘korku’ anlamına gelen “phobia” sözcüklerinden türetilmiştir (Crush ve Ramachandran, 2010). Zenofobi, yabancı kişilerden korkma anlamına karşılık gelen bir duyguyu halini ifade etmektedir (Sundstrom ve Kim, 2014). Genel olarak zenofobi, yabancıların sevilmemesi veya yabancılar karşısında hoşgörüsüz davranmayı ifade eder. Yabancılar karşısında korku ya da hoşlanmama; ülkedeki kıt kaynaklar, istihdam, barınma, kamu hizmetleri gibi değerler için rekabetin ortaya çıkacağı endişesine bağlanabilir. Bu durum ev sahibi toplum tarafından yabancılar karşısında şiddet, kızgınlık, düşmanlık, sözlü ve fiziksel taciz vb. sergilenmesine neden olabilir (Lesetedi ve Modie-Moroka, 2007). Zeisset (2016), zenofobi kavramının tanımı ne olursa olsun yabancı olana sergilenen düşmanca tutumların dünyanın her yerinde aynı olduğunu; göçmen karşıtı zenofobik tutumların, hoşgörü kültürünün yerleşik olduğu, açık fikirli toplumlarda dahi ortaya çıktığını vurgulamıştır.

Zenofobi, genel anlamda kendinden veya ait olduğu gruptan farklı olarak algıladığı (gerçek veya hayal) bireylere veya gruplara karşı olumsuz tutum ve korkular olarak tanımlanmaktadır (Hjerm, 1998). Stolcke (1999) zenofobiyi, yabancılar karşısında ve yabancı olan her şeye karşı düşmanlık olarak ifade eder. Düşmanca algılanan ve iç gruba zarar vermesinden kaygı duyulan dış grup üyeleri, iç grup içinde güvensizlik, şüphe veya korkuya sebep olabilir. Zenofobi, “ötekinin” (göçmenlerin) zarar verebileceği korkusuna odaklanır (Veer vd., 2013). Shindondola (2003) zenofobinin, baskın etnik, dini, ekonomik, politik ve kültürel taleplerle karakterize edilen kolektif kimlik çabasının acı bir sonucu olarak da anlaşılabilirliğini, bununla birlikte etnik bir kimliğe sahip olmanın yanlış olmadığını, zira bu tür referansların bireyin kim olduğuna dair kişisel bir kimlik inşasında yardımcı olacağını ifade etmiştir.

2.2. Sosyal Baskınlık Yönelimi

Sosyal baskınlık yönelimi (SBY), "kişinin kendi grubunun dış gruplardan üstün ve baskın olmasını isteme derecesidir" (Pratto F vd., 1994). Sosyal baskınlık teorisi, sosyal hiyerarşilerin oluşumuna ve sürdürülmesine katkıda bulunan psikolojik ve sosyal güçleri açıklamaya çalışır. Sidanius vd. (1991) sosyal baskınlık teorisinin, Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan “kast” sisteminin, hiyerarşinin en üstünde hegemonik bir grup ve altta olumsuz değerlendirilen bir referans grubu ile çok etnikli toplumların tipik durumunu tanımladığını öne sürer. Sidanius vd.’ne göre (1991), pozitif grup kimliğine duyulan ihtiyaç sosyal baskınlık yönelimini destekleyen önemli bir bileşendir.

Sosyal baskınlık yönelimi, kişinin kendi grubunun diğer gruplardan hiyerarşik olarak daha üstte olduğuna inanması durumunu ifade eder (Pratto, 1999). Pratto vd. (2006), sosyal baskınlık yöneliminin sosyal gruplar arasında eşit olmayan ve baskın / ikincil ilişkilere yönelik genel bir yönelimi ifade ettiğini belirtmektedir. Bu nedenle Sibley (2010), sosyal baskınlık yönelimi yüksek olan insanların dezavantajlı gruplara göre önyargılı olma ve sosyal eşitsizliği sürdüren ideolojileri destekleme olasılıklarının daha yüksek olabileceğine dikkat çekmektedir. Sosyal baskınlık teorisine göre, sosyal baskınlık yönelimi dış gruplara yönelik önyargıları harekete geçirmektedir. Sosyal baskınlık teorisi, bireylerin toplumsal gruplar arasındaki hiyerarşik ilişkilere verdiği desteğe odaklanır (Levin vd., 2012).

Özetle sosyal baskınlık teorisi, toplumlarının grup temelli sosyal hiyerarşiler olarak yapılandırılma eğiliminde olduğu, üstte az sayıda grup ve altta en az bir grup olduğu gözlemiyle başlar. Ek olarak, bu grup tabanlı hiyerarşiler oldukça istikrarlı olup, hangi grupların “baskın” hangi grupların “altta” olduğu konusunda yüksek düzeyde fikir birliği içerirler. Sosyal baskınlık teorisi, grup temelli hiyerarşilerin üzerine kurulduğu ve sürdürüldüğü mekanizmaları belirlemeye çalışır (Levin vd., 1999).

2.3. Bütünleşik Tehdit Kuramı

Gruplar arası tehdit teorisi, önyargıları oluşturan diğer bir ifade ile harekete geçiren unsurları tanımlamak için kullanılacak açıklayıcı bir içerik sunar (Makashvili vd., 2018). Teori 2000’li yıllarda W. G. Stephan tarafından ortaya atılmıştır. Kuram yapısal olarak, gruplar arası teması teşvik eden ve gruplar arası ilişkilerde değişikliklere yol açan koşullara odaklanan T.F. Pettigrew’in (1998) gruplar arası temas teorisinden sonra modellenmiştir. Tehdit teorisi kısaca, bireylerin amaçlarına ulaşmak ya da bir grup şeklinde varlıklarını devam ettirebilmek için gereksinim duydukları kaynakların, alternatif farklı gruplar tarafından kullanılması/tüketilmesi durumunda, gruplarına yönelik algıladıkları tehditleri ele alır (Stephan vd., 2008). Teoriye öncülük eden çalışmalar incelendiğinde, önyargıya neden olabilecek dört temel tehdit türü olduğu görülmektedir. Bunlar; gerçekçi tehditler, sembolik tehditler, gruplar arası kaygı ve negatif kalıp yargılardır (Stephan vd., 1999; Stephan vd., 2000a). Gruplar arası tehdit teorisi, grupların birbirinden algılayabileceği gerçekçi ve sembolik olmak üzere iki genel tehdit türüne odaklanır. Gerçekçi tehditler, iç grubun politik gücüne, ekonomik gücüne veya fiziksel refahına yönelik algılanan tehditlerden oluşur. Sembolik tehditler ise, iç grubun değerlerine, inançlarına veya dünya görüşüne yönelik tehdit algılarını ifade eder (Rios vd., 2018; Stephan vd., 1999). Bu bağlamda kültür, değer, inanç ve dünya görüşlerindeki gruplar arası farklılıklar nedeniyle ortaya çıkan endişeler sembolik tehditler olarak kabul sayılabilir (Stephan, 2012). Farklı değer ve inanca sahip gruplar, grubun etnosentrik dünya görüşü için tehdit olarak algılanır ve bu algı dış gruplara karşı düşmanca tutumlara yol açar. Sembolik tehdit algıları, sembolik ırkçılık kavramıyla da yakından ilgilidir (Stephan vd., 1999). Bireysel - ulusal ekonomik çıkarlara yönelik algılanan tehdit algıları birlikte göçmenlere yönelik düşmanlığa neden olur (Sniderman vd., 2004).

Gruplar arası tehdit teorisinin işaret ettiği üçüncü tehdit kategorisi gruplar arası kaygıdır. Stephan vd. (2009) gruplar arası kaygıyı başlangıçta, gruplar arası etkileşimden olumsuz sonuçların beklenmesini içeren ayrı bir tehdit olarak, sonrasında ise dış grup üyeleriyle etkileşime girme konusundaki endişelere odaklanan bir tehdit alt türü olarak değerlendirmişlerdir. Bireyler, farklı bir kültürden insanlarla etkileşim sırasında veya etkileşime girmeden önce olumsuz sonuçlar beklediklerinde genellikle dış gruba karşı geliştirirler (Stephan vd., 1985; Stephan vd., 2008). Söz konusu bu olumsuz sonuçlara ilişkin beklentiler, kavramsal olarak tehdit algılarına yol açtığı düşünülen bilişsel değerlendirmelerle ilgilidir (Stephan vd., 1999). Kişiler utanma, reddedilme, alay edilme veya sömürülme gibi kendileri için olumsuz olarak değerlendirdikleri sonuçlardan endişe duymaları nedeniyle gruplar arası etkileşimlerde kişisel olarak kendilerini tehdit altında hissettiklerini öne sürerler (Stephan vd., 1999). Bütünleşik tehdit teorisinde kullanılan kaygı kavramı, diğer teorilerdeki kaygı kavramından birkaç yönden farklıdır. En önemli fark, kaygı seviyelerinin açıkça ölçülmesi ve bunların doğrudan önyargı ile ifade edilmesidir (Stephan vd., 2000a). Gruplar arası kaygının duygusal, bilişsel ve fizyolojik olmak üzere birbiriyle ilişkili üç bileşeni vardır. Bu üçü içinde duygusal bileşen öne çıkar, ancak duygusal bileşene sıklıkla bilişsel ve fizyolojik bileşenler eşlik eder (Stephan, 2014).

Teorinin altını çizdiği dördüncü tehdit türü negatif kalıp yargılardır. Dış gruba yönelik kalıp yargılar, dış grup üyelerinin davranışlarıyla ilgili beklentilerin temelini oluşturarak, iç gruba yönelik tehdit algılarını somutlaştırır (Stephan vd., 1998; Stephan vd., 2000a). Genel olarak, gruplar arası temas düşük olduğunda, stereotipler ve gruplar arası kaygı, gerçekçi veya sembolik tehditlere nazaran önyargılar üzerinde daha belirleyicileri olmaktadır (Stephan vd., 1996). Olumsuz stereotipler sosyal etkileşim sırasında göçmenlere yönelik önyargı ile ilişkili olabilir. Örneğin, göçmenlerin saldırgan, dürüst olmayan, cahil ve disiplinsiz olmalarına ilişkin algı, muhtemelen onlarla olan etkileşimlerin olumsuz veya daha kötü olacağını varsaymaktadır (Stephan vd., 1999; Stephan vd., 2000b).

2.4. Sosyal Temas

Sosyal temas kuramı ilkin Allport'un (1954) öncülüğü ile ortaya konmuş, Allport'un ortaya koyduğu tartışmalardan hareketle sonrasında Pettigrew (1998) tarafından gruplar arası temas kuramı geliştirilmiştir. Allport'a göre (1954) önyargı, bir gruba yönelik hatalı ve katı bir genelleme üstüne oluşturulmuş antipatidir. Önyargı her zaman dışa vurulmayabilir veya kimi durumlarda ifade edilebilir. Önyargı bir bütün olarak bir grubun tümüne veya özellikle bir grubun üyesi olduğu için bir bireye yönelik olabilir. Önyargı, hedef aldığı grup ya da grup üyesinin (kendi kusuru olmayan/kendinden kaynaklanmayan) birtakım olumsuzluklar ile karşılaşması sonucunu doğurur (Allport, 1954). Allport'a göre, birey hatalı yargılarını yeni kanıtlar ışığında düzeltebilecek durumda ise önyargılarından kurtulur. Daha açık bir ifade ile birey dış grup veya onun üyesine yönelik yeni bir bilgi edindiğinde yerleşik tutumunu değiştirmez ise o tutumlar önyargıya dönüşür (Allport, 1954).

Önyargı (bireyin karakter yapısında derinden kök salmadıkça), gruplar arasında (a) statü farklarının ortadan kaldırılması ve (b) grupların ortak hedeflere ulaşmaya yönelik temas kurmaları ile azaltılabilir. Bu etki, iki grubun üyelerinin (c) ortak çıkar algıları ile insani değerlerde birleşmeleri ve bu durumun (yasa, gelenek veya yerel ilişkiler tarafından desteklenmek kaydı ile) (d) kurumsal bir kimlikle desteklenmesi ile katlanarak artar (Allport, 1954). Gruplar arası temas, nicelik ve nitelik boyutları ile ele alınmıştır. Temas niceliği gruplar arasındaki herhangi bir etkileşim türünün sıklığı olarak tanımlanabilir. Temas niteliği ise temasın Allport (1954) tarafından (yukarıda) önerilen dört koşulu karşılama derecesi olarak tanımlanabilir (Islam ve Hewstone, 1993). Temas niteliği ile önyargı arasında tersine bir ilişki vardır (Barlow vd., 2012). Yukarıda sıralanan koşulların gerçekleşmesi ile temas, farklı sosyal kimliğe sahip grup üyeleri arasında uzun süreli yakın ilişkilerin oluşmasını sağlayacaktır (Pettigrew, 1997; Pettigrew, 1998). Lazarev ve Sharma (2015), kitlesel göç olgusunun (çalışmanın yapıldığı tarih olan 2015 göz önünde tutulmak kaydı ile) yeni bir durum olması nedeni ile Suriyelilere yönelik tutumların daha esnek olduğunu çalışmalarında vurgulamışlardır. Bu nedenle, gruplar arası temas önyargıyı azaltma açısından olumlu sonuç verebilir. Burada şu husus vurgulanmalıdır: zaman geçtikçe önyargılar pekişmekte, iç grup ile dış grup arasındaki nitelik ve nicelik açısından düşük temas bu pekişme/kemikleşme sürecini hızlandırmaktadır.

3. DIŞ GRUBA YÖNELİK SOSYAL BASKINLIK YÖNELİMİ, GRUPLAR ARASI TEHDİT ALGISI, SOSYAL TEMAS İLE ZENOFOBİ İLİŞKİSİ

3.1. Sosyal Baskınlık Yönelimi ve Zenofobi İlişkisi

Sosyal baskınlık yöneliminin algılanan tehdit ile göçmenler ve azınlıklar gibi alt gruplara yönelik önyargılı tutumlar arasında önemli bir ilişki içinde olduğunu ifade etmek mümkündür (McFarland, 2010; Pratto vd., 1994). Zira aşağıda kapsamlı bir şekilde de tartışılacağı üzere; bireylerin kendi iç gruplarının toplum içindeki durumunu normal görmeleri, sorgulamamaları, diğer grupların hiyerarşik olarak aşağıda konumlanmaları ile ilgili bir rahatsızlık duymamaları durumuna işaret eden sosyal baskınlık yönelimi bireyin üyesi olduğu grubun hali hazırdaki “avantajlı” durumunu sorgulamaya açacak farklı grupların varlık ve taleplerine karşı tepki doğurarak, bu talebin sahibi gruplara karşı olumsuz tutumlar geliştirmesine neden olabilmektedir. Örneğin Trounson vd. (2015) çalışmalarında, sosyal baskınlık yönelimi güçlü olan kişilerin, sosyal baskınlık yönelimi görece zayıf olan kişilere göre sığınmacılara ve sığınmacı dostu hükümet politikalarına karşı olumsuz tutum sergileme olasılığının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşımlardır.

Duckitt (2006), sosyal baskınlık yöneliminin dış gruplara yönelik önyargıyı, tehdit algısı ve rekabet gibi değişkenler aracılığıyla tahmin edebilmede işlevsel olduğunu vurgular. Mukai vd. (2021), bireylerin sosyal baskınlık yönelimleri ile zenofobik tutumları arasında doğrusal ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Benzer şekilde, Whitley (1999) sosyal baskınlık yöneliminin çeşitli önyargı biçimlerinin

altında yatan birincil faktör olduğunu bulmuştur. Balaban (2013) çalışmasında, sosyal baskınlık yöneliminin genel tehdit aracılığıyla, dış gruba yönelik negatif ve pozitif duygular üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğunu bulmuştur. Sosyal baskınlık yöneliminin artmasıyla ülkede etnik azınlıklara yönelik negatif duygular artmakta, dış gruplar daha fazla tehdit olarak algılanmaktadır. Dolayısıyla bu durum dış gruba yönelik önyargıları da artırmaktadır (Balaban, 2013). Karaoğlu (2015), dış gruba yönelik olumsuz duyguların sosyal baskınlık yönelimi ve tehdit algısı tarafından yordandığını, benzer şekilde Köse vd. (2018) sosyal baskınlık eğilimleri güçlü bireylerin Suriyelileri sosyo-ekonomik ve politik yönden tehdit olarak algıladıklarını ortaya koymuşlardır. İslamofobi, dış gruba yönelik zenefobik tutumlar ile birlikte ele alınabilecek diğer bir tutum türüdür. Bu bağlamda, Uenal (2016), sosyal baskınlık yönelimi ile İslamofobi'nin arasındaki ilişkiye tehdit algısının aracılık ettiğini bulmuştur. Benzer bir şekilde Granger (2021), çalışmasında sosyal baskınlık yöneliminin tehdit algısı aracılığıyla İslamofobi'yi yordadığını ortaya koymuştur.

3.2. Sosyal Temas ve Zenofobi İlişkisi

Temas, gruplar arası çatışmayı, önyargıyı veya olumsuz tutumları ve farklı dış gruplara yönelik zenofobik tutumlar üzerinde önemli bir rol oynamaktadır. Fleming vd. (2018) kişilerarası temas ve göçmenlere yönelik tutumlar arasındaki ilişkinin (neredeyse) evrensel olduğunu ortaya koymuşlardır. Binder vd. (2009) araştırmalarında temasın önyargıyı, önyargının da teması azalttığını ortaya koymuşlardır. Karaoğlu (2015) çalışmasında, toplumsal mesafenin, sosyal baskınlık yönelimi ve algılanan tehdit ile ilişkili olduğuna işaret eder. Benzer şekilde, Ward ve Masgoret (2008), Ward vd. (2009), gruplar arası temasın tehdit algısını azaltarak göçmenlere yönelik olumsuz tutumları zayıflattığını ortaya koymuşlardır. Benzer şekilde, Özkeçeci (2017), temas arttıkça olumsuz kalıp yargıların zayıfladığını, dış gruba karşı olumsuz duygulanım ve sosyal mesafe algısının azaldığını, olumlu hislerin ise arttığını ortaya koymuştur. Kıral (2007), farklı etnik gruplarla temasın etnik önyargıları zayıflattığını, Çakal vd. (2016), farklı etnik gruplar arasındaki temasın, algılanan tehditler üzerinden dış gruba yönelik tutumları etkilediğini bulmuşlardır. Yine, González vd. (2008) çalışmalarında, temasın Müslümanlara yönelik zenofobi ile doğrudan ilişkili olduğunu bulmuşlardır.

Bununla birlikte temasın, zenofobinin zayıf bir belirleyicisi olduğunu ifade eden çalışmalarda alanyazında mevcuttur (Ommundsen vd., 2013; Köse vd., 2018). Bazı araştırmacılar, göçmenler ile kurulan zayıf bağların (toplumdaki göçmenlerle etkileşim), olumlu tutumlar üzerinde, güçlü bağlara (yakın ilişkiler veya göçmen olan ailelere sahip olma) göre daha etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Bu bulgu, Granovetter'in (1973), zayıf bağların gücü teorisiyle tutarlıdır. Granovetter çok az insanla ilişkili olmak yerine, çok sayıda insanla tanışıp daha zayıf bağlantılar kurmanın, insanlar arası ilişkiler üzerinde daha olumlu olduğunu öne sürer (Granovetter, 1973).

3.3. Gruplar Arası Tehdit Algısı ve Zenofobi İlişkisi

D'Ancona'ya göre (2016), göçmenlerin hedef ülkeye ani ve yoğun yönelimi, göçmenlere yönelik olumsuz tutumları güçlendirmektedir. Bu duruma, zenofobik tutumların ortaya çıkmasında belirleyici bir faktör olarak işaret edilen kültürel ve ekonomik tehdit algılarını besleyen olgu olarak ayrıca dikkat çekilmektedir. Zeisset (2016), hoşgörünün yerleşik olduğu ülkelerde (dahi) göçmen karşıtlığı ve türevi olan zenofobinin tehdit algısı üzerinden varlığını sürdürdüğünü belirtir. Oğuz (2015), yerel halkın Suriyelileri güvenliği, huzuru, uyumu ve refahı tehdit eden “tekinsiz yabancılar” olarak algıladıklarını, yerel halkın Suriyelileri görmezden geldiğini ve onların varlığından rahatsız olduklarını ortaya koymuştur. Kirişçi ve Ferris (2015), artan Suriyeli sayısının, özellikle sınırdaki kentleri ekonomik anlamda etkilediğini ve Suriyelilerin gelişile konut fiyatlarının arttığını, Suriyelilerin ucuz işgücü olarak görülmesinden dolayı işgücü piyasasında ücretlerin düştüğünü vurgulamaktadır. Aslan (2017), çalışmasında yerel halkın Suriyelilere yönelik tutumlarında sadece %13,8'inin olumlu görüş belirttiğini, %65,5'inin ise olumsuz bir algıya sahip olduklarını ifade etmiştir.

Gruplar arası tehdit ile dış gruba yönelik olumsuz tutumlar arasındaki ilişkiyi inceleyen Stephan vd. (1999), Küba, Meksika ve Asya'dan gelen göçmenlere yönelik önyargıları ölçmek için dört değişken (gerçekçi tehditler, sembolik tehditler, gruplar arası kaygı ve olumsuz stereotipler) üzerinden yürüttükleri çalışmada tüm değişkenlerin göçmen gruplara yönelik tutumlar üzerinde belirleyici olduklarını bulmuşlardır. Stephan vd. (1999), ayrıca katılımcıların etnik kökeninin göçmenlere yönelik tutumları etkileyip etkilemediğini de incelemiş, göçmen grubunun bireylerin iç grupları ile kültürel olarak benzer olup olmamasının, göçmenlere yönelik tutumların tutarlı bir göstergesi olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Farklı bir araştırmada Stephan vd. (2005), göçmen gruba yönelik tutumlarda iç gruba yönelik gerçekçi ve sembolik tehditlerin varlığına ilişkin bir algı oluştuğunda, dış gruba yönelik tutumların daha olumsuz şekillendiği, benzer şekilde, Riek vd. (2006), gerçekçi tehdit, sembolik tehdit, gruplar arası kaygı, olumsuz stereotipler, grup saygısı tehdidi ve ayırt edicilik şeklinde beş farklı tehdit türünün, dış gruba yönelik negatif tutumlarla ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Benzer bir değerlendirme için ayrıca bkz. Scott ve Safdar, 2017).

Schweitzer vd. (2005), sembolik ve gerçekçi tehdit algılarının önyargılı tutumlar üzerine belirleyici olduğunu aynı doğrultuda Makashvili vd. (2018) tehdit algısının önyargıyı artırma potansiyelinin olduğunu ifade etmişlerdir. Renner (2018), Slovakya'da sığınmacılara yönelik tutumların Almanca konuşulan ülkelere göre daha olumsuz olduğunu, algılanan tehdit ile sığınmacılara yönelik tutumların ise ülkeler arasında farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır. Gondim vd. (2018), Brezilya, Portekiz ve İspanya'dan katılımcılar ile işgücü piyasasında rakip olarak algılanan yabancılara yönelik düşmanlığın tehdit algısı (sembolik ve ekonomik) ve gruplar arası olumsuz duygularla ilişkili olup olmayacağını incelemiş, sembolik tehdidin yalnızca Brezilya örneğinde zenofobik tutumların belirleyicisi olduğunu bulmuştur.

Bizman ve Yinon (2001) çalışmalarında sembolik tehdit algılarına nazaran gerçekçi tehdit algısının modelde daha belirleyici olduğunu bunun aksine Tausch vd. (2007), Kuzey İrlanda'da yaptıkları çalışmada sembolik tehdidin tutumları ve güveni önemli ölçüde belirlediğini ancak gerçekçi tehdidin modele önemli bir katkısı olmadığını bulmuştur. Tausch vd. ile benzer bir şekilde, González vd. (2008) çalışmalarında sembolik tehditlerin, Müslümanlara karşı önyargı üzerinde belirleyici olduğunu ortaya koymuşlardır. Padır (2019) da araştırmasında benzer bir sonuca ulaşmış; tehdit algılarının zenofobik tutumları güçlendirdiğini ifade etmiştir.

Türkiye'de konu ile ilgili yapılmış çalışmalar incelendiğinde, geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere yönelik bir takım korku ve endişelerin, ev sahibi topluma hâkim olduğu gözlemlenmiştir. Ev sahibi toplum, Suriyelileri birçok yönden (genel ve kültürel) tehdit olarak algılamaktadır (Padır, 2019; Köse vd., 2018; Oğuz, 2015; Kirişçi ve Ferris, 2015; Aslan, 2017). Bu durum ev sahibi toplum üyelerinde geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere yönelik korku ve endişeyi artırmaktadır. Ayrıca ev sahibi toplumun sosyal baskınlık yönelimi düzeyleri geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere yönelik tutumlarını etkilemektedir (Karaoğlu, 2015; Balaban, 2013; Akbaş, 2010; Uygur, 2018; Kırıl, 2007). Yapılan çalışmalar ev sahibi toplumun, geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler ile temasının, onlara yönelik tutumları üzerinde etkili olduğunu göstermektedir (Özkeçeci, 2017; Keleş vd., 2016).

Benzer kaygılar farklı toplumlarda yapılan çalışmalarda da görülmektedir. Alanyazın incelendiğinde, sosyal baskınlık yönelimi (McFarland, 2010; Pratto vd., 1994; Granger, 2021; Duckitt, 2006; Mukai vd., 2021; Trounson vd., 2015; Whitley, 1999; Uenal, 2016; sosyal temas (Ward ve Masgoret, 2008; Ward vd., 2009; González vd., 2008; Ward ve Masgoret, 2006; Abrams vd., 2017; Ceballos ve Yakushko, 2014; Binder vd., 2009; Fleming vd., 2018; Ommundsen vd., 2013) ve algılanan tehditlerin (Stephan vd., 1999; Makashvili vd., 2018; Renner vd., 2018; Gondim vd., 2018; D'Ancona, 2016; González vd., 2008; Bizman ve Yinon, 2001; Tausch vd., 2007; Stephan vd., 2008; Scott ve Safdar, 2017; Riek vd., 2006) farklı dış gruplara yönelik tutumlarla ilişkili olduğu görülmüştür.

Çalışmanın amacı, geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere yönelik zenofobik tutumlar üzerinde temasın, sosyal baskınlık yöneliminin ve tehdit algısının etkilerini irdelemektir. Bu bağlamda çalışma hipotezleri şu şekilde belirlenmiştir:

H1a: Gruplar arası temas, algılanan tehdit aracılığı ile zenofobiyi yordamaktadır.

H2a: Sosyal baskınlık yönelimi, algılanan tehdit aracılığı ile zenofobiyi yordamaktadır.

4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

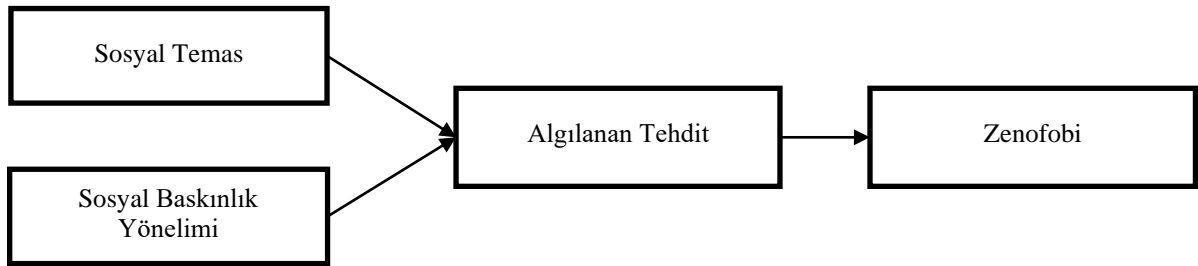
İzmir Konak ilçesinde ikamet eden yerel halk üzerinde yapılan bu çalışmada, çalışmanın model önerisi, çalışmanın evren, örneklem, veri toplama süreci, veri toplama araçları ve yapısal analizlere yönelik olarak bilgiler sunulmuştur. Daha sonra istatistiksel analiz ve sonuçlara yer verilmiştir.

4.1. Araştırma Modeli

Ward ve Masgoret (2006), kültürler arası temasın tehdit algılarını azalttığını, bu durumun göçmenlere karşı daha olumlu tutumların sergilemesi ile sonuçlandığını gözlemlemiştir. Benzer şekilde farklı bir çalışmada Ward ve Masgoret (2008), tehdidin temas ve dış gruba yönelik tutumlar üzerindeki etkisinde aracı değişken olarak çalıştığını ifade etmişlerdir yine Ward vd. (2009), tehdidin temas ve dış gruba yönelik tutumlar üzerindeki etkisinde aracı değişken olduğunu ortaya koymuşlardır. González vd. (2008), gruplar arası temas ve önyargı (zenofobi) arasındaki ilişkide, algılanan sembolik ve gerçekçi tehditlerin yordayıcı olduğunu bulmuşlardır.

Abrams vd. (2017), nesnel tehdidin psikolojik tehdit düzeylerini artırmasına rağmen, temasın algılanan psikolojik tehditler yoluyla önyargı üzerindeki olumlu etkilerinin devam ettiğini göstermiştir. Levin vd. (2012), sosyal baskınlık yönelimi ile göçmenlere yönelik önyargının ilişkili olduğunu, Granger (2021), sosyal baskınlık yöneliminin artmasının, bireylerin, gerçekçi ve sembolik tehdit algılarının daha fazla arttığını ve bu durumun öfke, korku gibi tutumların görülme ihtimalini arttırdığını çalışmada vurgulamaktadır. Mukai vd. (2021), kaygının hem sosyal baskınlık yönelimi hem de zenofobik tutumlar ile pozitif ilişkili olduğunu ayrıca sosyal baskınlık yöneliminin zenofobik tutumları güçlendirdiğini bulmuştur. Uenal (2016), sosyal baskınlık yönelimi ile İslamofobinin her iki boyutu (Müslüman karşıtı ve İslam karşıtı duygular) arasındaki ilişkilere sembolik tehdit algısının aracılık ettiğini belirtmiştir. Yukarıda kapsamlı şekilde özetlenen farklı araştırma bulgularından hareketle çalışmanın model önerisi aşağıdaki gibidir:

Şekil 1. Model Önerisi

4.2. Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Türkiye'nin en kalabalık üçüncü metropolü olan İzmir'de, 31 Aralık 2021 itibarıyla kayıtlı 149.708 Suriyeli ikamet etmektedir. Çalışma uzayı olarak Konak ilçesi seçilmiştir. Oldukça büyük bir Suriyeli nüfusu barındıran semtlerinden olan Basmane'nin Konak ilçesi içinde yer alması bu tercihte etkili olmuştur. Ayrıca Konak merkezdeki istihdam olanakları ile ticari hareketliliğin ev sahibi toplumla geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin temasını kolaylaştıracağı öngörülmüş ve bu bağlamda gruplar arası temas ile gruplar arası hiyerarşiyi diğer bir ifade ile sosyal baskınlık yönelimi olgusunu ele alan çalışma için Konak ilçesinin uygun koşullara sahip olduğu değerlendirilmiştir.

Suriye'deki iç savaşın başlangıcından bu yana İzmir, Türkiye üzerinden Avrupa'ya giden yolda, (farklı ülkelerden gelenler de dâhil) göçmenler için önemli bir geçiş merkezi konumundadır. Ayrıca iş imkânlarının fazlalığı, nispeten güvenli ve ucuz yaşam koşulları nedeni ile de İzmir geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler tarafından sıklıkla tercih edilen bir yerleşim yeridir (Yıldız ve Uzgören, 2016). Sonuç itibariyle çalışmada Konak ilçesi iş fırsatlarının çokluğu, barınma giderlerinin görece ucuzluğu, şehir merkezine, kamu hizmetlerine ve özel hizmetlere ulaşma kolaylığı, iş yerlerine yakınlığı nedeni ile yoğun bir Suriyeli nüfusa ev sahipliği yapmaktadır. Çalışmanın örneklemini İzmir Konak'ta yaşayan 367 kişi oluşturmaktadır. Yapısal eşitlik modelinin kullanıldığı çalışmada örneklem büyüklüğü için yeterli sayının modelde kullanılan madde sayısının 5 ile 10 katı büyüklüğünde örneklemin yeterli olacağı ifade edilmektedir (Bryman ve Cramer, 2001; Büyüköztürk vd., 2013). Çalışmada yapısal eşitlik modelinde kullanılan madde sayısı 23'tür. Örneklem büyüklüğü 367 olup, ifade edilen koşulu sağlamaktadır.

4.3. Araştırmanın Veri Toplama Süreci

Çalışmada veri toplama araçları olarak demografik bilgi formuna ek olarak Türkçe uyarlama çalışmaları yapılmış olan zenofobi, sosyal baskınlık yönelimi, algılanan tehdit ve sosyal temas ölçekleri kullanılmıştır. Anketler Konak ilçe merkezinde basit tesadüfi yöntemle seçilmiş, gönüllü katılımcılar ile yüz yüze yapılmıştır. Ölçeklerden elde edilen veriler sayısal hale getirilerek, SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) ve LISREL (linear structural relations) programları aracılığıyla incelenmiştir.

4.4. Araştırmanın Veri Toplama Araçları

Veri toplamada kullanılan zenofobi, sosyal baskınlık yönelimi, algılanan tehdit ve sosyal temas ölçekleri aşağıda kapsamlı bir şekilde tanımlanmıştır.

4.4.1. Etik İzin

Bu araştırmanın izni, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'nun 18.01.2022 tarihli, E-87432956-050.99-235661 sayılı yazı ve 116/22 sayılı kararı ile Etik Kurul Onayı alınmıştır.

4.4.2. Zenofobi Ölçeği

Zenofobi Ölçeği, yerel halkın göçmenlere yönelik zenofobik tutumlarını ölçmek amacıyla Özmete vd. (2018) tarafından geliştirilmiştir. Özmete vd. (2018) çalışmalarında, Veer vd. (2011) tarafından geliştirilen (korkuya dayalı) zenofobi ölçeğinin Türkçe 'ye uyarlanmasını yapmışlardır. Ölçeğin faktör yapısının ortaya konması amacı ile öncelikle doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. DFA sonucunda 14 maddelik özgün ölçekten 6,7 ve 8 numaralı maddeler çıkarılarak analizler tekrarlanmıştır. 11 maddelik ölçeğin iç tutarlılığını gösteren güvenirlik katsayısı 0,876 olarak

bulunmuştur. Ölçeğin düzeltilmiş madde toplam korelasyonları yüksek ve istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

4.4.3. Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği

Çalışmada Pratto vd. (1994) tarafından geliştirilen, (sekiz maddesi ters kodlanmış) 16 maddeden oluşan *Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeğinin* Türkçeye uyarlanmış versiyonu kullanılmıştır. Ölçeğinin Türkçe versiyonu ilk kez Akbaş (2010) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Karaoğlu (2015), Akbaş'ın (2010) yapmış olduğu uyarlama ölçeğini revize ederek çalışmasında kullanmıştır. Mevcut çalışmada Karaoğlu'nun revize ettiği sosyal baskınlık-baskınlık ve sosyal baskınlık-eşitlikçilik şeklinde iki alt boyutu olan versiyon kullanılmıştır. Karaoğlu (2015), kendi çalışmasında ölçeğin orijinal tek boyutlu halinin kullanılması durumunda $\alpha = .40$, $n = 565$ değerlerine ulaşıldığını ifade etmiştir. Yazar bu değerlerin analiz için yeterli olmadığı görüşünden hareketle Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) test değerine bakarak (.935) ölçeğin faktör analizine uygun olduğunu ifade etmiştir. Karaoğlu (2015), akabinde yaptığı faktör analizi sonucunda orijinal ölçeğin iki boyuta ayrıldığını bulmuştur. Bulduğu alt boyutları sosyal baskınlık-baskınlık ($\alpha = .83$, $n = 578$) ve sosyal baskınlık-eşitlik ($\alpha = .91$, $n = 574$) olarak isimlendirmiştir. Maddelerin yarısı (9.-16.) ters skorlu maddelerden oluşmaktadır. Çalışmada benzer prosedür takip edilerek, ölçeğin tek boyutlu olması durumunda $\alpha = .40$ olarak hesaplanmış ve Karaoğlu'nun (2015) işaret etmiş olduğu şekilde ölçeğin iki alt boyutlu olarak kullanılmasına karar verilmiştir.

4.4.4. Algılanan Tehdit Ölçeği

Algılanan Tehdit Ölçeği, Stephan vd. (1999) tarafından dış gruba yönelik algılanan gerçekçi ve sembolik tehditleri ölçmek için geliştirilmiştir. Karaoğlu (2015), ölçeğin orijinalini Balaban'ın (2013) dış gruba yönelik algılanan tehditleri ölçmek amacıyla, Türkçe 'ye uyarladığı çalışmasından almıştır. Alan araştırmasında, Karaoğlu'nun (2015) versiyonu kullanılmıştır.

4.4.5. Sosyal Temas Ölçeği

Sosyal Temas Ölçeği, Islam ve Hewstone (1993) tarafından farklı gruplar arasındaki temasın sıklığını ve niteliğini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek Türkçe'ye Akbaş (2010) tarafından uyarlanmıştır. Ölçek iki alt boyut (temas sıklığı ve temas niteliği) ve 10 maddeden oluşmaktadır. Her boyut 5 madde ile ölçülmektedir.

5. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

5.1. Doğrulayıcı Faktör Analizi

Çalışma kullanılan değişkenlerine yönelik doğrulayıcı faktör analizleri sonucunda elde edilen uyum değerleri toplu bir şekilde aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 1. Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum Değerleri

Ölçekler	χ^2/df	GFI	CFI	p	RMSEA
1.Zenofobi	3,67	,93	,97	,001	,07
2.K. Tehdit Algısı	4,16	,90	,94	,001	,08
3.Temas Sıklığı	2,41	,93	,98	,001	,06
4. Sosyal Bask.-Bask.	3,36	,90	,97	,001	,08
Kabul edilebilir uyum*	≤ 5	$>0,85$	$>0,90$,001	$<0,08$
İyi uyum *	≤ 3	$>0,90$	$>0,97$,001	$<0,05$

*(Jöreskog ve Sörbom, 1993; Kline, 1998)

Değişkenlerin χ^2/df değerinin kabul edilebilir değerin (0,5) altında olduğu için kabul edilebilir bir uyum olduğunu, GFI değerinin 0,90'dan büyük olması yine kabul edilebilir bir uyumun olduğunu, CFI değerinin 0,90'dan büyük olması iyi bir uyumun olduğunu ve RMSEA değerinin 0,8'den küçük olduğunda iyi bir uyumun olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak elde edilen uyum indeksleri ölçeklerin iyi bir uyuma sahip olduğunu göstermektedir (Jöreskog ve Sörbom, 1993; Kline, 1998).

Zenofobi ölçeğinin uyum indeks değerleri ($\chi^2/sd = 3,67$; $p <,001$; GFI = ,93; CFI = ,97; RMSEA = ,07) olarak bulunmuştur. Kültürel tehdit ölçeğinin uyum indeks değerleri ($\chi^2/sd = 4,16$; $p <,001$; GFI = ,90; CFI = ,94; RMSEA = ,08) olarak bulunmuştur. Temas sıklığı ölçeğinin uyum indeks değerleri ($\chi^2/sd = 2,41$; $p <,001$; GFI = ,93; CFI = ,98; RMSEA = ,06) olarak bulunmuştur. Sosyal baskınlık-baskınlık ölçeğinin uyum indeks değerleri ($\chi^2/sd = 3,36$; $p <,001$; GFI = ,90; CFI = ,97; RMSEA = ,08) olarak bulunmuştur.

5.2. Madde Ortalamaları, Standart Sapma ve Güvenilirlik Değerleri

Her bir madde için (α) değeri olabileceği gibi, ölçekteki tüm ifadelerin ortalama bir (α) değerinde olmaktadır. Tüm ifadelerin (α) değeri ölçeğin toplam güvenilirliğini göstermektedir ve kabul edilebilir değer 0,7 ve büyük olması gerekmektedir (Kılıç, 2016). Güvenilirlik katsayısı (Cronbach alfa) kabul edilebilir aralıkları aşağıda verilmiştir (Kılıç, 2016; Yıldız ve Uzunsakal, 2018).

$\geq 0,9$ Mükemmel

$0,7 \leq \alpha < 0,9$ İyi

$0,6 \leq \alpha < 0,7$ Kabul edilebilir

$0,5 \leq \alpha < 0,6$ Zayıf

$\alpha < 0,5$ Kabul edilemez

Bu araştırmada ise, bütün (α) değerleri (zenofobi değişkeni için 0,974, sosyal baskınlık-baskınlık yönelimi için 0,978, kültürel tehdit algısı için 0,900 ve temas sıklığı için 0,913) 0,900 ve üstünde bulunmuştur. Bu değerler mükemmel değer olarak kabul edilmektedir.

Zenofobi ölçeğinin 6'lı likert üzerinden genel ortalaması (x değeri) 4,505 olarak bulunmuştur (Tablo2). Aşağıda zenofobi ölçeğini oluşturan soruların ortalama değerleri verilmiştir. Bu değerler içinde “Sınırlar, göçmenlerin bu ülkeye girmesini önlemek için daha güvenli hâle getirilmelidir” maddesi 5,10 değeri ile verilen cevaplar içerisinde en yüksek ortalamaya sahiptir. Katılımcıların zenofobik tutumları oluşturan maddeler içerisinde en yüksek ortalamanın bu maddeye ait olması, katılımcıların özellikle ülke sınırlarının güvenliğine ilişkin genel bir kaygıya sahip oldukları şeklinde yorumlanabilir. Ölçeği oluşturan maddeler içinde en düşük (4,29) ortalamaya sahip olan madde “Göçmenlerle etkileşim kurmak beni tedirgin eder” maddesidir. Bu madde ortalamasının diğer maddelerin ortalamalarına nazaran daha düşük olması katılımcıların dış grup ile iletişim kurma, temasa geçme konusunda görece daha az kaygılı oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Sosyal baskınlık-baskınlık yönelimi ölçeğinin genel ortalaması (x değeri) 2,458 olarak bulunmuştur (Tablo 2). Aşağıda sosyal baskınlık-baskınlık yönelimi ölçeğini oluşturan soruların ortalama değerleri verilmiştir. Bu değerler içinde “Eğer belirli gruplar yerlerini bilselerdi, daha az sorunumuz olurdu” maddesi 2,73 değeri ile verilen cevaplar içerisinde en yüksek ortalamaya sahiptir. Katılımcıların sosyal baskınlık-baskınlık yönelimlerini oluşturan maddeler içerisinde en yüksek ortalamanın bu maddeye ait olması toplum içinde hiyerarşiyi öne çıkaran tutumları ifade eden sosyal baskınlık yönelimi içinde özellikle gruplar arası hareketliliğe karşı mesafeli bir duruşun öne çıkması olarak yorumlanabilir. Ölçek içinde en düşük ortalama “Hayatta öne geçmek için, bazen diğer grupların üstüne basmak gereklidir” maddesine aittir. Bu durum katılımcılar içerisinde dış gruplarla rekabet etme eğilimlerinin görece daha zayıf olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Kültürel tehdit algısı ölçeğinin genel ortalaması (x değeri) 3,837 olarak bulunmuştur (Tablo 2). Aşağıda kültürel tehdit algısı ölçeğini oluşturan soruların ortalama değerleri verilmiştir. Madde ortalamaları birbirine çok yakın olmakla birlikte “Suriyelilerin örf ve adetleri Türkiyelilerden farklıdır” maddesine verilen cevapların ortalaması 3,95 ile kültürel tehdit algısını ölçen diğer maddeler arasında en yüksek değere sahiptir. Bu değer katılımcıların dış grup ile kendileri arasındaki kültürel farklılığı en çok örf ve adetlerde ortaya çıktığı varsayılan farklılık üzerinden tarif ettikleri şeklinde yorumlanabilir. En düşük olan “Dini inanışları açısından Suriyeliler ve Türkiyeliler birbirlerine benzemezler” maddesine verilen cevapların ortalaması ise 3,60 ile kültürel tehdit algısını ölçen diğer maddeler arasında en düşük değere sahiptir. Bu değer dini inançlar açısından farklı olduğuna dair tutumların, katılımcıların kültürel tehdit algıları içinde en küçük bileşen olduğunu göstermektedir. Diğer bir ifade ile katılımcılar, diğer maddelerde sayılan örf, adet, yaşam tarzları, ilişkileri ve çocuk yetiştirme şekline yönelik olarak

dış grup ile kendilerini farklı görürken, bu farklı görme olgusu dini inanışlar hususunda görece daha az ortaya çıkmaktadır.

Temas sıklığı ölçeğinin genel ortalaması (x değeri) 2,107 olarak bulunmuştur (Tablo 2). Bu değerde genel ortalamanın (3,5) çok altındadır. Bu değerden hareketle katılımcıların genel olarak dış grupla temas sıklıklarının çok düşük olduğunu ifade etmek mümkündür. Bununla birlikte “Ne sıklıkta Suriyelilerle okul/iş gibi resmi yerlerde iletişim halindesiniz” maddesine verilen cevapların ortalaması 2,72 ile temas sıklığını ölçen diğer maddeler arasında en yüksek değere sahiptir. Bu durum geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler ile temasın en fazla iş hayatında, eğitim ortamlarında gerçekleştiği şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 2. Madde Ortalamaları, Standart Sapma ve Güvenilirlik Değerleri

İfadeler	Min.	Mak.	Ort.	Standart S.	Cronbach Alfa(α)
Zenofobi1	1	6	4,84	1,919	
Zenofobi2	1	6	5,10	1,759	
Zenofobi3	1	6	4,64	2,004	
Zenofobi4	1	6	4,83	1,918	
Zenofobi5	1	6	4,29	2,200	
Zenofobi6	1	6	4,53	2,103	0,974
Zenofobi7	1	6	4,69	2,024	
Zenofobi8	1	6	4,77	1,997	
Zenofobi9	1	6	4,81	1,949	
Zenofobi10	1	6	4,75	1,974	
Zenofobi11	1	6	4,84	1,966	
S.Bask.-Bask.Yön.1	1	5	2,46	1,793	
S.Bask.-Bask.Yön.2	1	5	2,40	1,748	
S.Bask.-Bask.Yön.3	1	5	2,48	1,779	
S.Bask.Bask.Yön.4	1	5	2,29	1,717	
S.Bask.Bask.Yön.5	1	5	2,73	1,852	0,978
S.Bask.-Bask.Yön.6	1	5	2,37	1,757	
S.Bask.-Bask.Yön.7	1	5	2,49	1,772	
S.Bask.-Bask.Yön.8	1	5	2,39	1,768	
Kült.Tehdit Algısı1	1	5	3,95	1,558	

Kült.Tehdit Algısı 2	1	5	3,89	1,587	0,900
Kült.Tehdit Algısı3	1	5	3,60	1,687	
Kült.Tehdit Algısı 4	1	5	3,84	1,591	
TemasSıklığı1	1	7	2,72	2,389	
TemasSıklığı 2	1	7	2,10	2,094	
TemasSıklığı 3	1	7	1,96	2,006	0,913
TemasSıklığı 4	1	7	2,06	2,114	

5.3. Ölçek Madde Ortalamaları, Çarpıklık, Basıklık Değerleri ve Değişkenler Arası İlişkiler

Zenofobi ölçeğinin ortalaması 6'lı likert üzerinden ($4,505 \pm 1,5176$) olarak bulunmuştur. Bu değerde genel ortalamanın (6'lı likert ölçeği için 3) üzerindedir. Sosyal baskınlık-baskınlık yönelimi ölçeğinin ortalaması 5'li likert üzerinden ($2,458 \pm 1,6437$) olarak bulunmuştur. Bu değerde genel ortalamanın (5'li likert ölçeği için 2,5) altındadır. Kültürel tehdit algısı ölçeğinin ortalaması 5'li likert üzerinden ($3,837 \pm 1,3401$) olarak bulunmuştur. Bu değerde genel ortalamanın (5'li likert ölçeği için 2,5) üzerindedir. Temas sıklığı ölçeğinin ortalaması 7'li likert üzerinden ($2,107 \pm 1,7915$) olarak bulunmuştur. Bu değerde genel ortalamanın (7'li likert ölçeği için 3,5) altındadır (Tablo 3).

Tablo 1. Ölçek Madde Ortalamaları, Çarpıklık, Basıklık Değerleri ve Değişkenler Arası İlişkiler

Değişkenler	\bar{x}	SS	Çarp.	Basık.
1. Zenofobi	4,505	1,5176	-1,125	-,240
2. Sosyal Baskınlık-Baskınlık Yönelimi	2,458	1,6437	,565	-1,383
3. Kültürel Tehdit Algısı	3,837	1,3401	-,880	-,606
4. Temas Sıklığı	2,107	1,7915	1,699	1,682

Not: ** $p < 0,001$

Araştırma değişkenlerinin çarpıklık ve basıklık değerleri ± 2 arasında olduğu için verilerin normal dağılım gösterdiği bulunmuştur (George ve Mallery, 2010).

Tablo 2. (Modelde Kullanılmayanlar da Dâhil) Tüm Değişkenler Arası Korelasyon İlişkileri

		1	2	3	4	5	6	7
1.Zenofobi	Pearson Korelasyon	1						
2.Kültürel Tehdit Algısı	Pearson Korelasyon	,666**	1					

3.Temas Sıklığı	Pearson Korelasyon	-,481**	-,448**	1				
4.Sosyal Bask.-Bask. Yönelimi	Pearson Korelasyon	,355**	,490**	-,241**	1			
5.Sosyal Bask.-Eşit. Yönelimi	Pearson Korelasyon	-,309**	-,353**	,228**	-,768**	1		
6.Genel Tehdit Algısı	Pearson Korelasyon	,842**	,807**	-,466**	,461**	-,373**	1	
7.Temas Niteliği	Pearson Korelasyon	-,529**	-,591**	,444**	-,683**	,625**	-,625**	1

**p<0.001

5.4. Değişkenler Arası Regresyon Analiz Sonuçları

Değişkenler arası regresyon analiz sonuçları **Tablo 5**'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Değişkenler Arası Regresyon Analiz Sonuçları

Değişkenler		β	Standart Hatalar	t	P
Sosyal Bas.-Bask. Yönelimi	→ Zenofobi	,254	,038	5,587	0.000
Temas Sıklığı	→ Zenofobi	-,420	,040	-9,243	0.000
Temas Sıklığı	→ Kültürel Tehdit Algısı	-,350	,047	-8,081	0.000
Sosyal Bas.-Bask. Yönelimi	→ Kültürel Tehdit Algısı	,406	,044	9,382	0.000
Modele Dâhil Edilmeyen Değişkenler					
Sosyal Baskınlık-Eşitlik	→ Zenofobi	-,058	,030	-1,437	0,151
Genel Tehdit Algısı	→ Zenofobi	,841	,024	30,503	0,000
Temasın Niteliği	→ Zenofobi	-,078	,067	-1,173	0,241

Not: β : standardize beta kat sayısı.

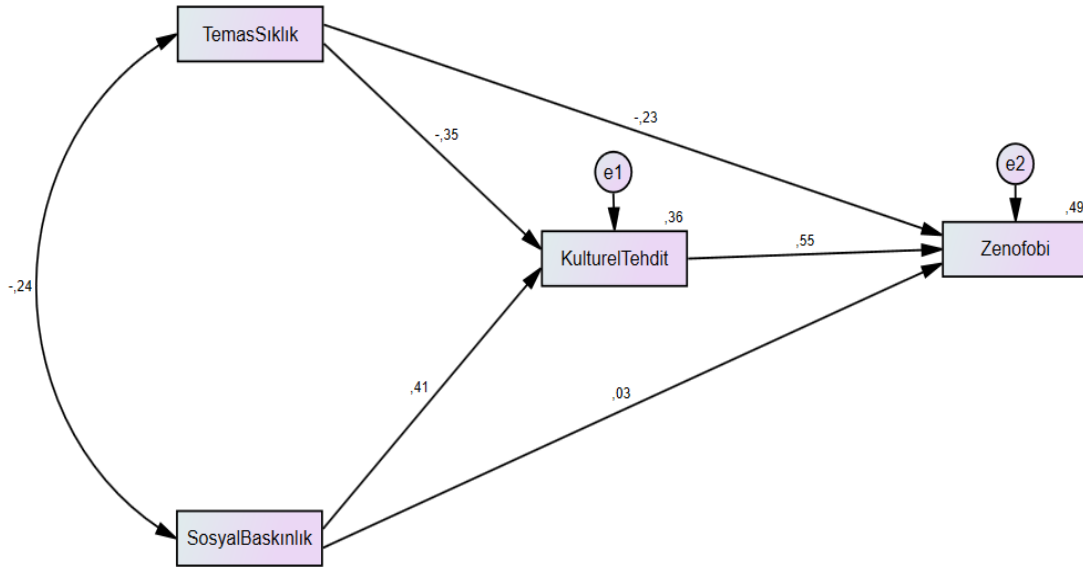
Regresyon analizi sonuçlarına (Tablo 5) göre, sosyal baskınlık-baskınlık yönelimi zenofobik tutumları yordamaktadır ($\beta = .254$, S.H= ,038, $t=5,587$, $p<0.000$). Temas sıklığı zenofobik tutumları yordamaktadır ($\beta = -,420$, S.H= ,040, $t=-9,243$, $p<0.000$). Temas sıklığı kültürel tehdit algılarını yordamaktadır ($\beta = -,350$, S.H= ,047, $t=-8,081$, $p<0.000$). Sosyal baskınlık-baskınlık yönelimi kültürel tehdit algılarını yordamaktadır ($\beta = ,406$, S.H= ,044, $t=9,382$, $p<0,000$). Temasın sıklığı, sosyal baskınlık-baskınlık yönelimi ve kültürel tehdit algısı ile birlikte zenofobik tutumlardaki değişimin (kültürel tehdit değişkeni aracı olarak modelde konumlandırılmamış iken) %29'unu ($R^2=,29$) açıklamaktadır.

Sosyal baskınlık-eşitlik yönelimi zenofobik tutumları yordamamaktadır (Tablo 5) ($\beta = -.058$, S.H= ,030, $t = -1,437$, $p > 0,05$). Temasın niteliği zenofobik tutumları yordamamaktadır ($\beta = ,078$, S.H= ,067, $t = 1,173$, $p > 0,05$). Genel tehdit algısı zenofobik tutumları yordamaktadır ($\beta = ,841$, S.H= ,024, $t = 30,503$, $p < 0,000$). Zenofobi ile genel tehdit arasındaki ilişki ($r = ,842$, $p = 0,00$) olarak bulunmuştur. İki değişken arasında yüksek ilişkinin varlığı aynı konuyu ölçtüğü varsayılmaktadır. Bu nedenle değişken aracılık modeline dâhil edilmemiştir (Field, 2013).

5.5. Hipotez Testleri

Çalışmada iki bağımsız değişken (X_1 : Temas Sıklığı, X_2 : Sosyal Baskınlık-Baskınlık Yönelimi) bir aracı (M: Kültürel Tehdit Algısı) ve bir bağımlı değişken (Y: Zenofobik Tutumlar) yapısal eşitlik modeli kullanılarak test edilmiştir.

Şekil 2. Yapısal Model

Tablo 4. Çalışma Modelinde Kullanılan Değişkenler Arasındaki Regresyon Analiz Sonuçları

Değişkenler			β	Standart Hatalar	t	P
Temas Sıklığı	→	Kültürel Tehdit	-,350	,047	-8,081	0,000
Sosyal Baskınlık-Baskınlık	→	Kültürel Tehdit	,406	,044	9,382	0,000
Sosyal Baskınlık-Baskınlık	→	Zenofobi	,031	,036	,709	0,478
Temas Sıklığı	→	Zenofobi	-,227	,037	-5,417	0,000
Kültürel Tehdit	→	Zenofobi	,549	,038	11,745	0,000

Yapılan analiz sonuçlarına göre, aracılık değişkeni (Kültürel Tehdit Algısı) modele dâhil olduktan sonraki regresyon değerleri verilmiştir. Temas sıklığı ($\beta = -.350$, S.H= ,047, $t = -8,081$, $p < 0,000$) ve sosyal baskınlık-baskınlık yönelimi ($\beta = ,406$, S.H= ,044, $t = 9,382$, $p < 0,000$) kültürel tehdit algısını yordamaktadır. Temas sıklığı ($\beta = -.227$, S.H= ,037, $t = -5,417$, $p < 0,000$) ve kültürel tehdit algısı ($\beta = ,549$, S.H=,038, $t = 11,745$, $p < 0,000$) zenofobik tutumları yordamaktadır. Ayrıca aracı değişken modele dâhil edildiğinde sosyal baskınlık ($\beta = ,031$, S.H= ,036, $t = ,709$, $p = 0,478$) zenofobik tutumları yordamamaktadır. Doğrudan etkinin anlamlı olmaması, dolaylı etkinin varlığını ortadan kaldırmamakta ve aracılık modelini anlamsız kılmamaktadır (Gürbüz ve Bayık, 2008).

Tablo 5. Aracılık Değerleri

Değişkenler	β	p	Güven Aralıkları	
Temas Sıklığı → Kültürel Tehdit Algısı → Zenofobik Tutumlar	-,192	0.001	-,257	-,131
Sosyal Baskınlık-Baskınlık → Kültürel Tehdit → Zenofobik Tutumlar	,223	0.001	,166	,282

Araştırmanın aracılık hipotezlerini test etmek amacıyla kültürel tehdit algısının aracı değişken olduğu ayrı bir model kurulmuştur. Bootstrap regresyon analiz sonuçlarına göre temas sıklığının ($\beta = -,192$, $p = ,001$, %95 GA [-,257,-,131]) ve sosyal baskınlık-baskınlık yöneliminin ($\beta = ,223$, $p = ,001$, %95 GA [,166, ,282]) kültürel tehdit algısı aracılığıyla zenofobik tutumlar üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu bulunmuştur. Bu bulgulardan hareketle kültürel tehdit algısının aracılık etkisinin olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü dolaylı etkinin anlamlı olabilmesi için güven aralığı değerleri sıfır (0) değerini kapsamaması gerekmektedir. Bu çalışmada dolaylı etki anlamlı olarak kabul edilmektedir (Gürbüz, 2019). Sonuç olarak temas sıklığı, sosyal baskınlık-baskınlık yönelimi, modele aracı değişken (kültürel tehdit) dâhil edildiğinde zenofobik tutumlardaki değişimin ($R^2 = 0,49$) %49'unu açıklamıştır.

6. SONUÇ VE TARTIŞMA

Mevcut çalışmada, gruplar arası temas ve sosyal baskınlık yöneliminin algılanan tehdit aracılığı ile zenofobik tutumları yordadığı varsayılmış, yapılan analizler neticesinde temas sıklığı ve sosyal baskınlık-baskınlık yöneliminin kültürel tehdit algısını aracılığıyla zenofobik tutumları açıkladığı görülmüştür. Diğer bir ifadeyle, temasın sıklığı arttıkça ve sosyal baskınlık yönelimi zayıfladıkça, algılanan kültürel tehdidin azaldığını dolayısıyla zenofobik tutumların zayıfladığı görülmüştür.

Çalışma modeline öncülük eden, González vd. (2008), çalışmalarında gruplar arası temas ve önyargı arasındaki ilişkide algılanan sembolik ve gerçekçi tehditlerin yordayıcılığını ortaya koymuşlardır. Yine Abrams vd. (2017) gruplar arası temasın, algılanan psikolojik tehditler üzerinden önyargı üzerindeki olumlu (onu azaltan) etkileri olduğu sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde göçmenlere yönelik tutumların ele alındığı farklı çalışmalarda da tehdit algısının, temasın, dış gruba yönelik tutumlar üzerindeki etkisinde aracı değişken olarak çalıştığı bulunmuştur (Ward ve Masgoret 2006; Ward ve Masgoret, 2008; Ward vd., 2009). Tehdit algısı ile farklı dış gruplara yönelik olumsuz tutumlar

arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalarda da yukarıdaki tartışılan durumu teyit eden bulgular elde edilmiştir (Ceballos ve Yakushko, 2014; Makashvili vd., 2018; Riek vd., 2006; Scott ve Safdar, 2017; Stephan vd., 1999; Stephan vd., 2005; Gondim vd., 2018; Renner vd., 2018). Bu bulgular ışığında, yerel halk Suriyelileri kültürlerine, değerlerine, inançlarına, etik değerlerine, genel yaşam biçimlerine ve dünya görüşlerine yönelik bir tehdit olarak algıladıklarında, Suriyelilere yönelik olumsuz tutumlarının daha belirgin hale geldiği ifade edilebilir.

Mevcut çalışma bulguları, alanda yapılmış öncü çalışma bulgularıyla da örtüşmektedir (Abrams vd., 2017; Fleming vd., 2018). Öyle ki, Stephan vd. (2000b) temasın, algılanan kültürel tehdit yoluyla önyargı üzerinde dolaylı bir etkisinin olduğunu, benzer şekilde Ceballos ve Yakushko (2014) ile Binder vd. (2009), temasın önyargı ve olumsuz tutumları azalttığı sonucuna ulaşmışlardır. Özetle ifade edilecek olunursa göçmenlerle artan temas, etkileşim ve yakın ilişki kurmak, onlara yönelik olumsuz tutum edinme ihtimalini azaltmaktadır. Bununla birlikte Ommundsen vd. (2013), sosyal temas ile göçmenlere yönelik zenofobi arasındaki ilişkide temasın, zenofobinin zayıf bir belirleyicisi olduğunu bulmuştur. İlgili alanyazında, yukarıda tartışılan mevcut çalışma bulguları ile örtüşmeyen farklı çalışmalar da mevcuttur. Örneğin, Renner vd. (2018) genel tehdidin bir parçası olarak ekonomik tehdit algısının, sığınmacılara yönelik tutumların tutarlı bir yordayıcısı olmadığını ortaya koymuşlardır.

Mevcut çalışma modeline öncülük eden Levin vd. (2012), sosyal baskınlık yönelimi yüksek olan öğrencilerin daha önyargılı olduklarını çalışmalarında ortaya koymuşlardır. Bu bulgular ile mevcut çalışma bulguları örtüşmektedir. Sosyal baskınlık yöneliminin dış gruplara yönelik olumsuz tutumlardaki rolü, farklı çalışmalarda da incelenmiş ve benzer bulgular elde edilmiştir. Sosyal baskınlık yöneliminin aracı değişken olan tehdit algısı üzerinden bağımlı değişken olan olumsuz duyguları yordadığı, sosyal baskınlık yönelimi güçlendikçe, gerçekçi ve sembolik tehdit algılarının da güçlendiği ve bu durumun dış gruba yönelik olumsuz tutumların daha güçlü bir şekilde ifade edilmesi ile sonuçlandığı görülmüştür (Granger, 2021; Uenal, 2016). Birçok çalışmada benzer sonuçlar elde edilmiştir (Duckitt, 2006; Mukai vd., 2021; Trounson vd., 2015; Akbaş, 2010; Balaban, 2013; Whitley, 1999).

Stephan (2012) iç ve dış grup arasındaki farklılıkların azaltılmasını için, iç grup üyelerine dış gruplar hakkında doğru bilgilerin öğretilmesi ile iki grubun inanç ve değerlerindeki benzerliklerin ortaya çıkarılmasının önemine dikkat çeker. Gruplar arası temas bu hedefe ulaşmayı kolaylaştırabilecek bir faktördür. Zira öncelikle gruplar arası olumsuz temasın etkisi azaltılmalı devamında gruplar arası olumlu deneyimleri kolaylaştırmak adına özellikle politikacılar, kanaat önderleri ve partiler tarafından desteklenen kurumsal norm ve politikalar hayata geçirilmelidir (Pettigrew ve Tropp, 2006). Yapılan çalışmalar Suriyeliler hakkında sınırlı bilgiye sahip olan vatandaşların siyasi söylemler ve medya tarafından yönlendirilmeye daha açık olduğunu göstermektedir (Getmansky vd., 2018). Grup üyelerinin, gruplar arası ilişkileri algıladıkları ve yorumladıkları çerçeveler onların dış gruba yönelik tutumlarını

şekillendirme potansiyeline sahiptir. Verdikleri mesajlar ile bu tutumların şekillenmesinde ayrıca etkili olan politika yapıcılar ve medya mensupları, toplumsal meseleler ile ilgili konulardaki tartışmaları bu bağlam içinde düşünüp şekillendirmek durumundadır (Kotzur vd., 2018).

Sonuç olarak zenofobi basit bir sorun değildir. Zenofobik tutumların doğasını iyi anlamak, onu azaltmak ve ortadan kaldırmak için önemli bir adımdır. Çalışmada elde edilen bulgulardan hareketle, göç eden toplumun üyeleri ile temas nitelik ve niceliğinin artırılmasının söz konusu grup üyeler ile benzeyen yönlerin daha çok fark edilmesi sonucunu doğurarak, ev sahibi toplumun sembolik tehdit algılarını azaltacağını ifade etmek mümkündür. Suriyelileri göçe zorlayan koşulların ev sahibi topluma anlatılması, empati yapılmasını teşvik edecek, böylelikle Suriyelilere yönelik olumsuz önyargıların zayıflamasını kolaylaştıracaktır.

Dış gruba yönelik empati ile duygusal yönden etkilenen tutumlar daha sağlıklı bir biçimde oluşabilir. Bu süreci kolaylaştırmak adına ayrıca nefret söylemi, dezenformasyon içeren içerik ve iletişim denetlenmeli, ev sahibi toplumun empati yapmasını kolaylaştırmak adına eğitim programları, konferanslar düzenlenerek, iki toplumun tarihsel ve kültürel bağları öne çıkarılmalıdır. Bu faaliyetlere ek olarak göç olgusuna ilişkin sinema filmi, dizi film gibi görsel materyaller üretilebilir. Bu sayılan önerilerin uygulanabilmesi ve başarılı olabilmesi adına, sürecin bilimsel bulgular ile desteklenmesi ayrı bir öneme sahiptir. Bu bağlamda müteakip çalışmalarda konu, göçmenlerde ayrımcılığa uğrama algısı, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının çokkültürlülük düzeyleri, Türkiye’de hâlihazırda yaşayan göçmen grupların kültürleşme ve uyum düzeyleri, ev sahibi toplum ile aralarındaki toplumsal mesafe gibi başlıklar ile ele alınabilir.

KAYNAKÇA

- Abrams, D., Van de Vyver, J., Houston, D., ve Vasiljevic, M. (2017). Does terror defeat contact? Intergroup contact and prejudice toward muslims before and after the London bombings. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 23(3), 260-268.
- Akbaş, G. (2010). *Social Identity And Intergroup Relations: The Case Of Alevis And Sunnis In Amasya*. A Thesis Submitted To The Graduate School of Social Sciences of Middle East Technical University, The Department of Psychology, Ankara.
- Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Cambridge: MA: Perseus Books.
- Aslan, C. (2017). New Others Of Turkey: Syrians. *Route Educational and Social Science Journal*, 4(8), 335-341.
- Balaban, Ç. D. (2013). *The Roles of Intergroup Threat, Social Dominance Orientation And Right-Wing Authoritarianism in Predicting Turks' Prejudice towards Kurds*. A Thesis Submitted To The Graduate School of Social Sciences of Middle East Technical University, The Department of Psychology, Ankara.
- Barlow, F. K. vd., (2012). The contact caveat: Negative contact predicts increased prejudice more than positive contact predicts reduced prejudice. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 38(12),1629-1643.

- Barni, D. vd., (2020). Intergroup contact and prejudice toward immigrants: A multinational, multilevel test of the moderating role of individual conservative values and cultural embeddedness. *International Journal of Intercultural Relations*, 75,106-117.
- Binder, J. vd., (2009). Does contact reduce prejudice or does prejudice reduce contact? A longitudinal test of the contact hypothesis among majority and minority groups in three European countries. *Journal of Personality and Social Psychology*, 96(4), 843-856.
- Bizman, A., ve Yinon , Y. (2001). Intergroup and interpersonal threats as determinants of prejudice: The moderating role of in-group identification. *Basic and Applied Social Psychology*, 23(3), 191-196.
- Bryman, A., ve Cramer, D. (2001). *Quantitative data analysis with SPSS release 10 for windows: A guide for social scientists*. London: Routledge.
- Büyüköztürk, Ş. vd., (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (14. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Ceballos, M., ve Yakushko, O. (2014). Attitudes toward immigrants in Nebraska. *Great Plains Research*, 24(2), 181-195.
- Crush, J., ve Ramachandran, S. (2010). Xenophobia, international migration and development. *Human Development Research Paper*, 11(2), 209-228.
- Çakal, H., Hewstone , M., Güler , M., ve Anthony, H. (2016). Predicting support for collective action in the conflict between Turks and Kurds: Perceived threats as a mediator of intergroup contact and social identity. *Group Processes and Intergroup Relations*, 19(6), 732-752.
- D'Ancona, M. A. (2016). Immigration as a threat: Explaining the changing pattern of xenophobia in Spain. *Journal of International Migration and Integration*, 17(2), 569-591.
- Deniz, T. (2014). Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 181(181), 175-204.
- Duckitt, J. (2006). Differential effects of right wing authoritarianism and social dominance orientation on outgroup attitudes and their mediation by threat from and competitiveness to outgroups. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32(5), 684-696.
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics*. sage.
- Fleming, J. H. vd., (2018). DATA-SURVEY: Migrant Acceptance Index: a global examination of the relationship between interpersonal contact and attitudes toward migrants. *Border Crossing*, 8(1),103-132.
- George, D.,veMallery, P. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A simpleguideand Reference*, 17.0update (10a ed.). Boston: Pearson.
- Getmansky, A.,Sınmazdemir, T., veZeitsoff, T. (2018). Refugees, xenophobia, anddomesticconflict: Evidencefrom a surveyexperiment in Turkey. *Journal of PeaceResearch*, 55(4),491-507.
- Gondim, S. M. vd., (2018).Intergroup emotions, perceived threats and hostility against foreigners: comparing Brazil, Portugal, and Spain. *Trends in Psychology*, 26(1), 167-182.
- González, K. V. vd., (2008). Prejudice towards Muslims in the Netherlands: Testing integrated threat theory. *British journal of social psychology*, 47(4), 667-685.
- Granger, A. M. (2021). *Anti-Muslim Bias: Investigating Individual Differences, Threat Perceptions, and Emotions in Islamophobic Policy Support* (Doctoral dissertation, Portland State University).

- Granovetter, M. S. (1973). The strength of weak ties. *American journal of sociology*, 78(6),1360-1380.
- Gürbüz, S. (2019). *AMOS ile Yapısal Eşitlik Modellemesi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Gürbüz, S., ve Bayık, M. (2008). Aracılık modellerinin analizinde modern yaklaşım: Baron ve Kenny yöntemi artık terk edilmeli mi? 6. Örgütsel Davranış Kongresi Bildiriler Kitabı içinde (s. 30-45).
- Hjerm, M. (1998). National identities, national pride and xenophobia: A comparison of four Western countries. *Acta Sociologia*, 41(4), 335-347.
- İslam, M. R., ve Hewstone, M. (1993). Dimensions of contact as predictors of intergroup anxiety, perceived out-group variability, and out-group attitude: An integrative model. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 19(6), 700-710.
- Jöreskog, K. G., ve Sörbom, D. (1993). LISREL 8: Structural equation modeling with the SIMPLIS command language. *Scientific Software International*.
- Kağıtçıbaşı, Ç., ve Cemalcılar, Z. (2017). *Dünden bugüne insan ve insanlar: Sosyal psikolojiye giriş*. Evrim Yayınevi.
- Karaoğlu, E. (2015). *The Role Of Social Dominance Orientation, Empathy And Perceived Threat In Predicting Prejudice Of Turkish Citizens Toward Syrian Immigrants*. A Thesis Submitted To The Graduate School of Social Sciences of Middle East Technical University, The Department of Psychology, Ankara.
- Kaya, G., ve Sarıkaya, B. (2020). Uluslararası Göçmenlerin Kent İçi Mekandaki İlişkileri: İzmir Basmane Oteller Sokağı. *Social Sciences Studies Journal*, 6(59), 1237-1250.
- Keleş, S. vd., (2016). Attitudes of Turkish youth toward Syrian refugees in respect to youths' gender, income, education, and city: A Scale Development Study. *Turkish Migration*, 173-181.
- Kılıç, S. (2016). Cronbach'ın alfa güvenirlik katsayısı. *Journal of Mood Disorders*, 6(1), 47-48.
- Kıral, G. (2007). Sosyal Baskınlık Yönelimi ile Etnik Önyargı Arasındaki İlişki Üzerine Bir Değerlendirme. H. Çetinkaya, ve M. Teközel (Ed.), *I. Psikoloji Lisansüstü Öğrenci Kongresi* içinde (s. 18-30). İzmir: İzmir Ekonomi Üniversitesi Yayınları.
- Kirişçi, K., ve Ferris, E. (2015). *Not Likely to Go Home: Syrian Refugees and the Challenges to Turkey— and the International Community*. Turkey Project Policy Paper.
- Kline, R. B. (1998). Principles and practice of structural equation modeling. *Guilford Press*.
- Kotzur, P. F., Tropp, L., ve Wagner, U. (2018). Welcoming the unwelcome: How contact shapes contexts of reception for new immigrants in Germany and the United States. *Journal of Social Issues*, 74(4), 812-832.
- Köse, A. M., Sunata, U., ve Deniz, E. (2018). Sosyal baskınlık yönelimi ve empatinin Suriyeli sığınmacıların tehdit olarak algılanması ile ilişkileri: Çankaya ve Altındağ örnekleriyle bir yapısal eşitlik modeli. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(40/2), 283-314.
- Lazarev, E., ve Sharma, K. (2015). Brother or burden: An experiment on reducing prejudice toward Syrian refugees in Turkey. *Political Science Research and Methods*, 5(2), 201-219.
- Lesetedi, G. N., ve Modie-Moroka, T. (2007). Reverse xenophobia: immigrants attitudes towards citizens in Botswana. *International Migration Institute*, 1-22.
- Levin, S. vd., (2012). Assimilation, multiculturalism, and colorblindness: Mediated and moderated relationships between social dominance orientation and prejudice. *Journal of Experimental Social Psychology*, 48(1), 207-212.

- Levin, S., ve Sidanius, J. (1999). Social dominance and social identity in the United States and Israel: Ingroup favoritism or outgroup derogation?. *Political Psychology*, 20(1),99-126.
- Makashvili, A., Vardanashvili, I., ve Javakhishvili, N. (2018). Testing intergroup threat theory: Realistic and symbolic threats, religiosity and gender as predictors of prejudice. *Europe's Journal of Psychology*, 14(2), 464-484.
- McDonald, D. A., ve Jacobs, S. (2005). (Re) writing xenophobia: Understanding press coverage of cross-border migration in Southern Africa. *Journal of Contemporary African Studies*, 23(3), 296-325.
- McFarland, S. (2010). Authoritarianism, social dominance, and other roots of generalized prejudice. *Political Psychology*, 31(3), 453-477.
- Mlicki, P. P., ve Ellemers, N. (1996). Being different or being better? National stereotypes and identifications of Polish and Dutch students. *European journal of social psychology*, 26(1), 97-114.
- Mukai, T. vd., (2021). Modeling determinants of individual punitiveness in a late modern perspective: Data from Japan. *Asian Journal of Criminology*, 16(4), 337-355.
- Oğuz, H. Ş. (2015). Kültürlerarası Karşılaştırmaların Uzak İhtimali: Sığınmacılık Deneyiminde Gaziantep Örneği. *Tesam Akademi Dergisi*, 2(2), 127-165.
- Ommundsen, R. vd., (2013). Exploring the relationships between fear-related xenophobia, perceptions of out-group entitativity, and social contact in Norway. *Psychological reports*, 112(1), 109-124.
- Özkeçeci, H. H. (2017). *The Role of Contact and the Perception of Threat in Prejudice Towards Syrians in Turkey*. Thesis Submitted To The Institute For Graduate Studies For Social Sciences of Boğaziçi University, Master of Arts in Psychology, İstanbul.
- Özmete, E., Yıldırım, H., ve Duru, S. (2018). Yabancı Düşmanlığı (Zenofobi) Ölçeğinin Türk Kültürüne Uyarlanması: Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 2(40), 191-209.
- Padır, M. A. (2019). *Examining Xenophobia in Syrian Refugees Context: The Roles of Perceived Threats And Social Contact*. A Thesis Submitted To The Graduate School of Social Sciences of Middle East Technical University , The Department of Educational Sciences, The Degree of Doctor of Philosophy, Ankara.
- Pettigrew, T. F. (1997). Generalized intergroup contact effects on prejudice. *Personality and social psychology bulletin*, 23(2), 173-185.
- Pettigrew, T. F. (1998). Intergroup contact theory. *Annual review of psychology*, 49(1), 65-85.
- Pettigrew, T. F., ve Tropp, L. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of personality and social psychology*, 90(5), 751-783.
- Pratto, F. (1999). The puzzle of continuing group inequality: Piecing together psychological, social, and cultural forces in social dominance theory. *In Advances in experimental social psychology*, 31, 191-263.
- Pratto, F. vd., (1994). Social dominance orientation: A personality variable predicting social and political attitudes. *Journal of personality and social psychology*, 67(4), 741-763.
- Pratto, F., Sidanius, J., ve Levin, S. (2006). Social dominance theory and the dynamics of intergroup relations: Taking stock and looking forward. *European Review of Social Psychology*, 17, 271-320.
- Renner, W. vd., (2018). Assessing Attitudes towards Asylum Seekers: Comparative Findings from Austria, Germany, and Slovakia. *International Journal of Business and Social Research*, 7(12), 10-22.

- Riek, B. M., Mania, E. W., ve Gaertner, S. L. (2006). Intergroup threat and outgroup attitudes: A meta-analytic review. *Personality and social psychology review*, 10(4), 336-353.
- Rios, K., Sosa, N., ve Osborn, H. (2018). An experimental approach to intergroup threat theory: Manipulations, moderators, and consequences of realistic vs. symbolic threat. *European Review of Social Psychology*, 29(1), 212-255.
- Schweitzer, R. vd., (2005). Attitudes towards refugees: The dark side of prejudice in Australia. *Australian Journal of Psychology*, 57(3), 170-179.
- Scott, C., ve Safdar, S. (2017). Threat and prejudice against Syrian refugees in Canada: Assessing the moderating effects of multiculturalism, interculturalism, and assimilation. *International Journal of Intercultural Relations*, 60, 28-39.
- Shindondola, H. (2003). Xenophobia in South Africa and beyond: Some literature for a doctoral research proposal. *Centre for Sociological Research, Department of Sociology, RAU*, 1-33.
- Sibley, C. G. (2010). Social dominance orientation: Testing a global individual difference perspective. *Political Psychology*, 31(2), 175-207.
- Sidanius, J. vd., (1991). Consensual racism and career track: Some implications of social dominance theory. *Political psychology*, 12(4), 691-721.
- Sidanius, J., ve Pratto, F. (1999). The Psychology of Group Dominance: Social Dominance Orientation. J. Sidanius and F. Pratto (Ed.), *Social dominance: An intergroup theory of social hierarchy and oppression içinde*, Cambridge University Press.
- Sniderman, P. M., Hagendoorn, L., ve Prior, M. (2004). Predisposing factors and situational triggers: Exclusionary reactions to immigrant minorities. *American political science review*, 98(1), 35-49.
- Stephan, W. G. (2012). Improving relations between residents and immigrants. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 12(1), 33-48.
- Stephan, W. G. (2014). Intergroup Anxiety: Theory, Research, and Practice. *Personality and Social Psychology*, 18(3), 239-255.
- Stephan, W. G. vd., (1998). Prejudice toward immigrants to Spain and Israel: An integrated threat theory analysis. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 29(4), 559-576.
- Stephan, W. G. vd., (2005). The effects of feeling threatened on attitudes toward immigrants. *International Journal of Intercultural Relations*, 29(1), 1-19.
- Stephan, W. G., ve Stephan, C. W. (1985). Intergroup anxiety. *Journal of social issues*, 41(3), 157-175.
- Stephan, W. G., ve Stephan, C. W. (1996). Predicting prejudice. *International Journal of Intercultural Relations*, 20(3/4), 409-426.
- Stephan, W. G., ve Stephan, C. W. (2000a). An integrated threat theory of prejudice. S. Oskamp, *Reducing prejudice and discrimination içinde*, (23-45. ss). Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Stephan, W. G., Diaz-loving, R., ve Duran, A. (2000b). Integrated threat theory and intercultural attitudes: Mexico and the United States. *Journal Of Cross-Cultural Psychology*, 31(2), 240-249.
- Stephan, W. G., Renfro, C., ve Davis, M. D. (2008). The role of threat in intergroup relations(s. 55-72). U. Wagner, L. R. Tropp, G. Finchilescu, and C. Tredoux içinde, *Improving Intergroup Relations: Building on the Legacy of Thomas F. Pettigrew*, Blackwell Publishing.

- Stephan, W. G., Ybarra, O., ve Bachman, G. (1999). Prejudice toward immigrants 1. *Journal of Applied Social Psychology*, 29(11), 2221-2237.
- Stephan, W. G., Ybarra, O., ve Morrison, K. R. (2009). Intergroup threat theory. T. D. Nelson (Ed.), *Handbook of Prejudice, Stereotyping, and Discrimination* içinde (s. 43-60) New York: Psychology Press.
- Stolcke, V. (1999). New rhetorics of exclusion in Europe. *International Social Science*, 51(159), 25-35.
- Sundstrom, R. R., ve Kim, D. H. (2014). Xenophobia and racism. *Critical philosophy of race*, 2(1), 20-45.
- Tajfel, H. (1982). Social psychology of intergroup relations. *Annual review of psychology*, 33(1), 1-39.
- Tausch, N. vd., (2007). Individual-level and group-level mediators of contact effects in Northern Ireland: The moderating role of social identification. *British journal of social psychology*, 46(3), 541-556.
- Trounson, J. S., Critchley, C., ve Pfeifer, J. (2015). Australian Attitudes Toward Asylum Seekers Roles Of Dehumanization And Social Dominance Theory. *Social Behavior And Personality: an international journal*, 43(10), 1641-1655.
- Uenal, F. (2016). Disentangling Islamophobia: The differential effects of symbolic, realistic, and terroristic threat perceptions as mediators between social dominance orientation and Islamophobia. *Journal of Social and Political Psychology*, 4(1), 66-90.
- Uygur, M. R. (2018). *Suriyeli Mültecilere Yönelik Sosyo-Psikolojik Tutumların İncelenmesi: Süleyman Demirel Üniversitesi Örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Isparta.
- Veer, K. v. vd., (2011). Cross-national measure of fear-based xenophobia: Development of a cumulative scale. *Psychological reports*, 109(1), 27-42.
- Veer, K. v. vd., (2013). Psychometrically and qualitatively validating a cross-national cumulative measure of fear-based xenophobia. *Quality and Quantity*, 47(3), 1429-1444.
- Ward, C., ve Masgoret, A.-M. (2006). An integrative model of attitudes toward immigrants. *International Journal of Intercultural Relations*, 30(6), 671-682.
- Ward, C., ve Masgoret, A.-M. (2008). Attitudes toward immigrants, immigration, and multiculturalism in New Zealand: A social psychological analysis. *International Migration Review*, 42(1), 227-248.
- Ward, C., Masgoret, A.-M., ve Gezentsvey, M. (2009). Investigating attitudes toward international students: Program and policy implications for social integration and international education. *Social Issues and Policy Review*, 3(1), 79-102.
- Whitley, J. B. (1999). Right-wing authoritarianism, social dominance orientation, and prejudice. *Journal of personality and social psychology*, 77(1), 126-134.
- Yıldız, D., ve Uzunsakal, E. (2018). Alan araştırmalarında güvenilirlik testlerinin karşılaştırılması ve tarımsal veriler üzerine bir uygulama. *Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 14-28.
- Yıldız, A., ve Uzgören, E. (2016). Limits to temporary protection: non-camp Syrian refugees in İzmir, Turkey. *Southeast European and Black Sea Studies*, 16(2), 195-211.
- Zeisset, M. (2016). The happiest xenophobes on Earth: Examining anti-immigrant sentiments in the Nordic countries. *Res Publica - Journal of Undergraduate Research*, 21(1), 1-20.